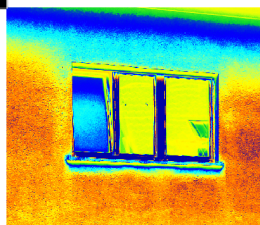
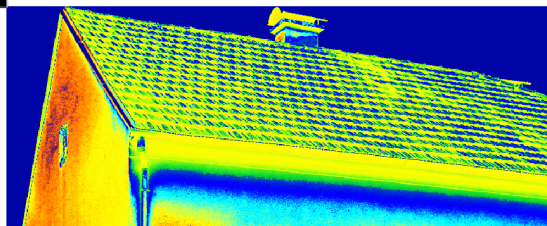
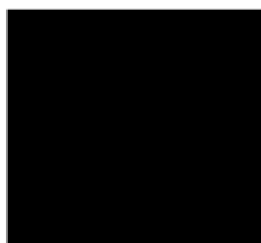

Termomodernizacja w „Czystym Powietrzu”: wyjątek czy reguła?

Aneta Stefańczyk, Aleksander Śniegocki,
Zofia Wetmańska

Marzec 2022

© Fundacja Instytut Reform, 2022

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Autorzy

Aneta Stefańczyk

Aleksander Śniegocki

Zofia Wetmańska

Opracowanie graficzne

Zofia Lasocka

Data publikacji

Marzec 2022

Publikacja powstała przy wsparciu Knauf Insulation Sp. z o.o.

Rekomendowane cytowanie:

Stefańczyk, A., Śniegocki, A. i Wetmańska, Z. (2022), *Termomodernizacja w „Czystym Powietrzu”: wyjątek czy reguła?*, Instytut Reform, Warszawa.

Źródło fotografii na okładce: ivansmuk/iStock

Instytut Reform

office@ireform.eu | ul. Puławska 12/3, 02-566 Warszawa | www.ireform.eu

REFORM

**Instytut Reform to niezależny think tank, którego celem jest ciągle
doskonalenie polityk publicznych w Polsce, Europie i na świecie.
Jednym z kluczowych obszarów działania Instytutu jest wsparcie
transformacji energetycznej oraz ochrony klimatu.**

Spis treści

1. Wprowadzenie	6
2. Ewolucja programu „Czyste Powietrze”	7
2.1. „Czyste Powietrze” – analiza zmian	7
2.2. Zestawienie programów wsparcia modernizacji energetycznej budynków jednorodzinnych	12
3. Analiza wydatkowania środków z programu „Czyste Powietrze”	14
3.1. Źródła danych	14
3.2. Wyniki analizy	15
4. Podsumowanie i rekomendacje	24
5. Załączniki	26
5.1. Załącznik 1. Treść wniosku o udostępnienie informacji publicznej – wskaźniki kluczowe	26
5.2. Załącznik 2. Treść wniosku o udostępnienie informacji publicznej – wskaźniki uzupełniające	27

Streszczenie

- **Program „Czyste Powietrze”**, realizowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), stanowi podstawowe narzędzie służące ograniczeniu emisji zanieczyszczeń z sektora budynków jednorodzinnych w Polsce. Polega na dofinansowaniu inwestycji w termomodernizację budynków oraz w wymianę nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe.
- **Obecny kształt programu** jest efektem trzech dużych reform, mających na celu zwiększenie zainteresowania programem oraz stopniowe przekierowywanie wsparcia do mniej emisyjnych źródeł ciepła. Pomimo wprowadzonych dotąd zmian, program nadal skupia się jednak przede wszystkim na przyspieszeniu wycofania najbardziej emisyjnych instalacji, a nie na promowaniu zeroemisyjnych rozwiązań.
- **Oprócz „Czystego Powietrza”**, wsparcie inwestycji mających na celu ograniczenie emisji z sektora budynków jednorodzinnych oferują trzy ogólnokrajowe instrumenty: ulga termomodernizacyjna, program „STOP SMOG” i program „Mój Prąd”, przy czym jedynie ulga termomodernizacyjna cechuje się porównywalną skalą działania.
- **Do analizy wydatkowania środków** z programu „Czyste Powietrze” wykorzystano dane z dwóch źródeł: informacje na temat programu „Czyste Powietrze” udostępniane publicznie na stronach NFOŚiGW i dane przekazane na potrzeby projektu przez NFOŚiGW na drodze wniosku o udostępnienie informacji publicznej. Brak jednolitych krajowych procedur dotyczących przetwarzania informacji zawartych we wnioskach o dofinansowanie oraz umowach i kompleksowej krajowej bazy danych na temat programu znacząco ogranicza możliwości dokonania szczegółowej analizy krajowych i regionalnych kierunków rozwoju programu.
- **Od uruchomienia programu** „Czyste Powietrze” do końca 2021 r. złożono niemal 380 tys. wniosków na kwotę 6,4 mld PLN, a przeciętna wartość dofinansowania w latach 2018-2021 utrzymywała się w granicach 15-18 tys. PLN zarówno dla złożonych wniosków, jak i podpisanych umów.
- **Struktura finansowania inwestycji** w ramach programu „Czyste Powietrze” kształtuje się następująco:
 - ♦ termomodernizacja (ocieplanie przegród, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej) – ok. 60% środków,
 - ♦ wymiana źródeł ciepła – ok. 37% środków,
 - ♦ fotowoltaika – 3%,
 - ♦ przygotowanie dokumentacji – poniżej 1%.
- **Wnioski o dotację** na inwestycje obejmujące wyłącznie termomodernizację stanowią jedynie 10% ogółu, wnioski o dotację na wymianę źródła ciepła połączoną z termomodernizacją – 40%, a wnioski dot. jedynie wymiany źródła ciepła – 50%. Oznacza to, że tylko połowa budynków w ramach programu „Czyste Powietrze” jest poddawana termomodernizacji.
- **W przypadku beneficjentów** decydujących się na inwestycję w termomodernizację, przeciętne całkowite nakłady (obejmujące uzyskane dofinansowanie oraz wkład własny) na ten cel wynoszą ok. 50 tys. PLN. Kwota ta odpowiada poziomowi niezbędnemu do redukcji zużycia energii o 1/3, jest jednak o połowę niższa od poziomu wystarczającego do głębokiej termomodernizacji budynku.
- **Przeciętne wsparcie inwestycji** w wymianę źródeł ciepła wynosiło ok. 6 tys. PLN. Po uwzględnieniu przeciętnej wysokości dofinansowania, przekłada się to na średnią wartość inwestycji w wymianę źródła ciepła na poziomie ok. 15 tys. PLN. Ponad połowa

środków na wymianę źródeł ciepła w ramach programu została przeznaczona na inwestycje w źródła oparte na paliwach kopalnych, około 30% środków przeznaczono na wsparcie inwestycji w kotły na biomasę, a 15% wsparcia trafiło do zeroemisyjnych pomp ciepła.

- **Obecne kierunki wsparcia** wymiany źródeł ciepła oraz zbyt słabe wsparcie inwestycji ograniczających zużycie energii nie są spójne z długoterminowym dążeniem osiągnięcia neutralności klimatycznej. W warunkach wysokich cen energii oraz niepewnych dostaw gazu ziemnego, niewystarczające wsparcie termomodernizacji zagraża również realizacji dotychczasowego celu programu – szybkiej wymianie przestarzałych, emisyjnych źródeł ciepła.
- **Rekomendacje dot. kształtu programu „Czyste Powietrze”:**
 - ♦ utrzymanie podejścia do „Czystego Powietrza” jako programu regularnie usprawnianego i wzmacnianego, szczególnie pod kątem uzyskiwanego efektu ekologicznego i dostępności dla gospodarstw domowych,
 - ♦ odejście od koncentracji jedynie na usprawnianiu zasad wymiany źródeł ciepła i wzmocnienie komponentów związanych z poprawą efektywności energetycznej,
 - ♦ zapewnienie wyższego wsparcia dla głębokiej termomodernizacji, w szczególności inwestycji pozwalających na osiągnięcie zeroemisyjności przez budynek dzięki połączeniu elektryfikacji ogrzewania z daleko idącą poprawą efektywności energetycznej,
 - ♦ dalszy rozwój i promowanie rozwiązań ułatwiających realizację kapitałochłonnych inwestycji na rzecz poprawy efektywności energetycznej, w szczególności ścieżki bankowej i pożyczek uzupełniających dotacje,
 - ♦ obniżenie intensywności wsparcia i docelowo wycofanie wsparcia dla źródeł ogrzewania opartych na paliwach kopalnych,
 - ♦ zapewnienie odpowiedniej skali finansowania programu (np. przez dodatkową alokację środków ze sprzedaży uprawnień w ramach systemu EU ETS), uwzględniającą dostęp do nakładów inwestycyjnych niezbędnych do wdrożenia powszechnej, głębokiej termomodernizacji polskich budynków jednorodzinnych.
- **Rekomendacje dot. poprawy dostępności danych dot. programu „Czyste Powietrze”:**
 - ♦ uporządkowanie systemu zbierania, analizy i upublicznienia przez NFOŚiGW wskaźników zbieranych przez fundusze wojewódzkie i banki,
 - ♦ poszerzenie zakresu danych zbieranych i analizowanych przez Fundusz – w szczególności pod kątem relacji między ponoszonymi nakładami a osiąganymi efektami w zakresie ograniczenia zużycia energii oraz redukcji emisji zanieczyszczeń.

1. Wprowadzenie

Przedstawiona analiza skupia się na programie „Czyste Powietrze”, realizowanym przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). Jej podstawowym celem jest zbadanie obszarów wsparcia i efektów programu w celu poprawy jakości procesu podejmowania decyzji dotyczących przyszłego kształtu programu. Szczególną uwagę poświęcono zagadnieniom związanym ze wsparciem poprawy efektywności energetycznej, które pojawiają się w debacie publicznej znacznie rzadziej niż te dotyczące liczby i rodzajów źródeł ciepła wymienianych w ramach programu. Tymczasem to właśnie kompleksowa termomodernizacja łącząca wymianę źródeł ogrzewania oraz poprawę efektywności energetycznej jest warunkiem koniecznym skutecznego wyeliminowania wykorzystania paliw kopalnych do ogrzewania polskich budynków, a tym samym – poprawy bezpieczeństwa energetycznego, uodpornienia się na szoki cenowe na rynkach nośników energii oraz osiągnięcia neutralności klimatycznej. Kryzys energetyczny, który rozpoczął się w drugiej połowie 2021 r. oraz pogłębił się po inwazji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 r. wymusza dodatkowe przyspieszenie działań na rzecz zwiększenia odporności polskich budynków na kolejne szoki energetyczne, a tym samym – pilną reformę programu „Czyste Powietrze”.

Opracowanie przedstawia kontekst powstania programu „Czyste Powietrze” i dotychczasowe kierunki jego rozwoju. W raporcie opisaliśmy także komplementarne wobec programu narzędzia wsparcia modernizacji energetycznej budynków w Polsce, takie jak ulga termomodernizacyjna czy program „STOP SMOG” (Rozdział 2). Analiza wskaźników związanych z wdrażaniem programu (Rozdział 3) zaczyna się od omówienia dostępnych źródeł danych. Pokazuje ona pełne spektrum dostępnych informacji na temat programu jednocześnie wskazując na strategiczne braki, które uniemożliwiają kompleksową ocenę skuteczności wsparcia. Kolejna część rozdziału poświęcona jest prezentacji wyników analizy wraz z ich interpretacją. Najważniejsze wnioski oraz wynikające z nich rekomendacje zawiera ostatni rozdział raportu.

2. Ewolucja programu „Czyste Powietrze”

2.1. „Czyste Powietrze” – analiza zmian

Program Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej „Czyste Powietrze” – wraz z ulgą termomodernizacyjną – stanowi podstawowe narzędzie w szerszej rządowej inicjatywie „Czyste Powietrze”, mającej na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń z sektora budynków. Wyróżnia się on na tle pozostałych instrumentów długim horyzontem realizacji (został uruchomiony we wrześniu 2018 r. i ma trwać do września 2029 r.¹) i budżetem, którego wysokość planowana jest na 103 mld zł². Program „Czyste Powietrze” został zainicjowany przez Ministerstwo Środowiska³, a za jego realizację odpowiada NFOŚiGW wraz ze swoimi 16 oddziałami wojewódzkimi. Celem programu jest dofinansowanie inwestycji w termomodernizację budynków oraz w wymianę nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe. Wsparcie finansowe ma na celu poprawę jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych z jednorodzinnych budynków mieszkalnych.

Jego beneficjentami mogą zostać właściciele oraz współwłaściciele jednorodzinnych budynków mieszkalnych lub wydzielonych w budynkach jednorodzinnych lokali mieszkalnych z wyodrębnioną księgą wieczystą. W zależności od dochodu beneficjenta, w programie wyróżniono trzy poziomy dotacji:

- podstawowy – przewidziany dla beneficjentów, których roczny dochód nie przekracza 100 tys. zł;
- rozszerzony – przewidziany w przypadkach, gdy średni miesięczny dochód członka gospodarstwa domowego nie przekracza 2189 zł (dla gospodarstw domowych jednoosobowych) lub 1564 zł (dla gospodarstw domowych wieloosobowych);
- podwyższony (dostępny od stycznia 2022 r.) – przewidziany w przypadkach, gdy średni miesięczny dochód członka gospodarstwa domowego nie przekracza 1260 zł (dla gospodarstw domowych jednoosobowych) lub 900 zł (dla gospodarstw domowych wieloosobowych)⁴.

Gospodarstwa domowe o rocznych dochodach powyżej 100 tys. zł nie mogą ubiegać się o wsparcie z Funduszu.

Skala dofinansowania możliwego do uzyskania w ramach programu ograniczona jest dwoma limitami: relacją do kosztów kwalifikowanych inwestycji oraz maksymalną łączną kwotą dotacji. Oba te parametry określone są oddzielnie dla każdego z poziomów dotacji wyróżnianych przez NFOŚiGW. Łącznie w podstawowym poziomie dofinansowania można uzyskać do 30 tys. zł, w rozszerzonym – do 37 tys. zł, natomiast w podwyższonym – 69 tys. zł.

Obecny kształt programu różni się od jego oryginalnej wersji, która została poddana trzem dużym modyfikacjom: w maju 2020 r., w lipcu 2021 r. oraz w styczniu 2022 r.

Zmiany w programie „Czyste Powietrze” przeprowadzone na przestrzeni ostatnich lat miały na celu:

- zwiększenie zainteresowania programem poprzez wzrost atrakcyjności warunków dofinansowania, usprawnienie obsługi wniosków, ułatwienia w procedurach, obniżenie wymagań stawianych wobec beneficjentów oraz upowszechnienie dostępu do programu za pomocą nawiązania współpracy z gminami i bankami,
- stopniowe przekierowywanie wsparcia do efektywnych i mniej emisyjnych źródeł ciepła tj. wycofanie wsparcia dla kotłów węglowych, wyższe wsparcie dla efektywnych kotłów na pellet oraz zwiększenie skali finansowania dla wysokosprawnych pomp ciepła.

W efekcie pierwszej reformy programu wprowadzono jego nową odsłonę, tzw. „Czyste Powietrze 2.0”. Kluczowe zmiany względem pierwotnej wersji obejmowały:

¹ Podpisywanie umów z beneficjentami zakończy się w grudniu 2027 r.; okres pomiędzy styczniem 2028 r. a wrześniem 2029 r. przeznaczony będzie jedynie na wypłatę dofinansowań.

² Kwota 103 mld dotyczy planowanego budżetu programu, włączając w to ulgę termomodernizacyjną, z czego 63,3 mld zł ma być przekazane w formie dotacji, natomiast 39,7 mld zł w formie pożyczek zwrotnych. Jednoznaczna alokacja środków nie została jednak jeszcze dokonana.

³ Obecnie Ministerstwo Klimatu i Środowiska.

⁴ Wsparcie jest dostępne także dla osób z ustalonym prawem do otrzymywania zasiłku stałego, zasiłku okresowego, zasiłku rodzinnego lub specjalnego zasiłku opiekuńczego, niezależnie od wysokości dochodu.

- uproszczenie podziału na grupy dochodowe, od którego zależy poziom dofinansowania: liczbę grup zmniejszono z siedmiu do dwóch przy czym nabór wniosków dla gospodarstw domowych o niższych dochodach ruszył z opóźnieniem, od października 2020 r.,
- wprowadzenie górnego pułapu dochodów na mieszkańca gospodarstwa domowego, powyżej którego dotacja nie przysługuje,
- powiązanie poziomu dotacji z efektem ekologicznym: inwestycje uznane za bardziej efektywne (np. instalacja łącznie pompy ciepła oraz instalacji fotowoltaicznej) uzyskały wyższy poziom dofinansowania,
- zastąpienie limitu całkowitej wartości inwestycji objętej wsparciem (53 tys. PLN) przez limit całkowitej wysokości wsparcia (30 i 37 tys. PLN w zależności od grupy dochodowej), co zwiększyło maksymalną wartość inwestycji objętej wsparciem do 100 tys. PLN,
- skrócenie czasu weryfikacji wniosku (z 90 do 30 dni),
- uproszczenie procedur, w tym rezygnacja z wymogu dostarczenia przez aplikujących części informacji technicznych i przeniesienie zadania weryfikacji dochodu (którym uprzednio zajmowały się fundusze wojewódzkie) na gminy,
- rozszerzenie roli gmin o udzielanie pożyczek osobom uprawnionym do zwiększonego dofinansowania ze środków udostępnionych przez NFOŚiGW, a także pomoc mieszkańcom w zgłaszaniu wniosków o wsparcie z programu,
- umożliwienie składania wniosków w ujednoliconej formie za pośrednictwem Internetu,
- poszerzenie wsparcia na przedsięwzięcia rozpoczęte do 6 miesięcy przed złożeniem wniosku o dofinansowanie, w tym inwestycje już zakończone,
- uruchomienie naboru wniosków online.

Kolejna transza zmian w programie została wprowadzona w lipcu 2021 r. Objęły one:

- wycofanie kotłów węglowych z listy urządzeń kwalifikujących się do dofinansowania⁵,
- wprowadzenie wyższego dofinansowania na kotły na pellet o podwyższonym standardzie,
- podwyższenie progów dochodowych w rozszerzonej wersji dofinansowania: do lipca 2021 r. wynosiły one 1900 zł i 1400 zł odpowiednio dla gospodarstw domowych jednoosobowych i wieloosobowych; zwiększenie tych kwot do 2189 zł i 1564 zł w przybliżeniu odzwierciedla zmianę wartości pieniądza w okresie między rozpoczęciem funkcjonowania programu w 2018 r. a jego modyfikacją w lipcu 2021 r.
- uruchomienie naboru aplikacji w ramach tzw. ścieżki bankowej, gdzie składane są wnioski o dotacje przeznaczone na częściową spłatę kapitału kredytu bankowego.

Istotną modyfikację programu „Czyste Powietrze” przeprowadzono również w styczniu 2022 r. Obejmowała ona m.in.:

- dodanie kolejnego, najwyższego poziomu dofinansowania dla beneficjentów o niskich dochodach (90% dofinansowania, łącznie do 69 tys. PLN),
- wprowadzenie możliwości łączenia dofinansowania z „Czystego Powietrza” z gminnymi programami parasolowymi, w których wnioskodawca nie staje się właścicielem kotła do zakończenia okresu trwałości,
- umożliwianie dłuższej realizacji projektu w przypadku przesunięcia terminu przyłączenia gazu przez operatora⁶,
- dopuszczenie do programu kotłów dwupaliwowych zgazowujących drewno i spalających pellet drzewny.

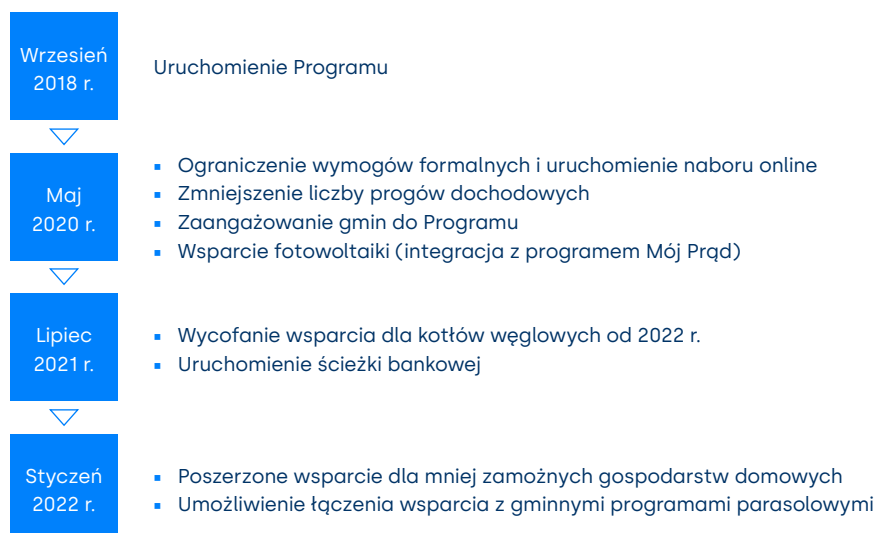
Pomimo wprowadzonych dotąd zmian, program nadal skupia się jednak przede wszystkim na przyspieszeniu wycofania przestarzałych instalacji, a nie na promowaniu zeroemisyjnych rozwiązań. Dodatkowo w programie nie podniesiono kwot maksymalnego wsparcia

⁵ Ostatecznie wnioski o dotację na kotły węglowe można było składać do 31 grudnia 2021 r. Całkowite odejście od finansowania kotłów węglowych i wsparcie dla powszechnego zastosowania pomp ciepła w indywidualnych gospodarstwach domowych, budynkach wielorodzinnych oraz ciepłownictwie zostało wpisane w założenia Polskiego Ładu.

⁶ Zmiana wprowadzona po zawieszeniu przez Polską Spółkę Gazownictwa nowych przyłączy w styczniu 2022 r.

dla beneficjentów ubiegających się o wsparcie na podstawowym i rozszerzonym poziomie – nadal wynoszą one odpowiednio 30 i 37 tys. PLN. Taką zmianę uzasadniałby m.in. inflacja, zwłaszcza w kontekście jej globalnego przyspieszenia w II połowie 2021 r., odbijającego się szczególnie wyraźnie na cenach materiałów budowlanych.

Schemat 1. Ewolucja programu „Czyste Powietrze” – kluczowe zmiany

Źródło: opracowanie własne

Ramka 1. Ścieżka bankowa programu „Czyste Powietrze”

We współpracę w ramach ścieżki bankowej zaangażowało się pięć banków i jedna grupa bankowa. Wprowadzenie ścieżki istotnie zwiększa dostępność programu: potencjalni beneficjenci nie muszą dysponować dużym kapitałem, aby rozpocząć inwestycję, gdyż niezbędne środki będą mogli pozyskać z kredytu bankowego, którego spłata zostanie w części pokryta z dotacji. Istnieje również możliwość objęcia takiego kredytu dodatkową gwarancją, dzięki czemu banki mogą zaoferować korzystniejsze warunki spłaty.

Jednocześnie jednak ścieżka bankowa zakłada krótszy okres realizacji przedsięwzięcia, który wynosi 18 miesięcy (zamiast 30 miesięcy dla ścieżki standardowej). Ze względu na konstrukcję instrumentu, nie jest też możliwe wsparcie przedsięwzięć rozpoczętych przed złożeniem wniosku, a jego rozliczenie następuje w całości po zakończeniu przedsięwzięcia (a nie maksymalnie w trzech częściach jak w przypadku ścieżki standardowej).

Pozostałe instrumenty wsparcia

Dopełnieniem programu „Czyste Powietrze” jest **ulga termomodernizacyjna**, pozwalająca osobom fizycznym odliczyć wydatki na szeroko rozumiane przedsięwzięcia termomodernizacyjne (w tym wymianę źródeł ciepła oraz montaż instalacji fotowoltaicznych) od PIT. Funkcjonuje ona od początku 2019 r. i będzie dostępna do 2029 r. Beneficjentami ulgi są podatnicy, którzy są właścicielami i współwłaścicielami domów jednorodzinnych, niezależnie od poziomu ich dochodów. Możliwe jest łączenie udziału w programie „Czyste Powietrze” z korzystaniem z ulgi, nie można jej jednak stosować w przypadku budynku będącego dopiero w budowie.

Budżet ulgi termomodernizacyjnej określony jest łącznie z programem „Czyste Powietrze” i ma wynosić 103 mld zł, przy czym w przeciwieństwie do programu, ulga ma bezpośredni wpływ na budżet państwa, uszczuplając jego dochody. Odliczenie w ramach ulgi nie może przekroczyć 53 tys. zł w odniesieniu do wszystkich realizowanych przedsięwzięć termomodernizacyjnych w poszczególnych budynkach, których podatnik jest właścicielem lub współwłaścicielem.

W przeciwieństwie do programu „Czyste Powietrze”, do wiadomości publicznej podaje się bardzo niewiele statystyk dotyczących ulgi termomodernizacyjnej. Dostępne informacje podsumowuje tabela 1. Podwojenie zarówno kwoty odliczeń, jak i liczby podatników korzystających z ulgi pomiędzy 2019 a 2020 rokiem wskazuje, że popularność tego instrumentu dynamicznie wzrasta.

Tabela 1. Ulga termomodernizacyjna w latach 2019-2020

	2019	2020
Liczba podatników korzystających z ulgi (tys.)	214	451
Łączna kwota odliczenia (mld PLN)	3,2	7,5
Przeciętne odliczenie (tys. PLN)	15	16,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

Ramka 2. „Czyste Powietrze” a KPO

Dalszemu rozwojowi programów wsparcia termomodernizacji w Polsce, w tym przede wszystkim „Czystego Powietrza”, powinno sprzyjać wdrażanie Krajowego Planu Odbudowy (KPO), z którego aż 37% środków ma zostać przeznaczonych na działania związane z ochroną klimatu i środowiska. Na inwestycje mające na celu poprawę jakości powietrza przeznaczono w KPO 3,8 mld euro, z czego na wymianę źródeł ciepła i poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych – 3,2 mld euro.

Reformy zapowiedziane w projekcie KPO z kwietnia 2021 r. zostały już częściowo odzwierciedlone w zmianach programu „Czyste Powietrze”, zarówno tych z lipca 2021 r., jak i ze stycznia 2022 r. Konsekwencją wprowadzonych poprawek jest między innymi wycofanie możliwości wspierania kotłów węglowych, czy zwiększenie skali dofinansowania dla najmniej zamożnych beneficjentów.

Należy podkreślić, że na początku 2022 r. nadal nie wiadomo, kiedy zostaną uruchomione środki z Planu oraz w jaki sposób będą one ostatecznie alokowane. Nie są też znane ostateczne zapisy dot. planowanych reform programu „Czyste Powietrze”. Tym samym dotychczas wprowadzone zmiany mogą nie być ostatnimi reformami wynikającymi z wprowadzania KPO w kolejnych latach.

Brak szczegółowych danych na temat sposobów wykorzystywania ulgi uniemożliwia ocenę efektywności wsparcia finansowego z perspektywy stawianych przed nim celów, a także porównanie jego skuteczności z innymi inicjatywami. Dodatkowo, ze względu na brak danych dotyczących rozkładu dochodów beneficjentów ulgi nie jest też możliwe obliczenie dokładnych korzyści przez nich uzyskanych – te bowiem zależą od stawki podatkowej, która ma zastosowanie do kwoty podlegającej odliczeniu. Szczegółowe omówienie tego problemu przedstawiono w rozdziale 2.3.

Monitorowanie efektów funkcjonowania ulgi termomodernizacyjnej nie musiałoby się wiązać z dodatkowymi obciążeniami administracyjnymi dla podatników, gdyż mogłoby się opierać np. na badaniu losowo wybranych prób gospodarstw domowych korzystających ze wsparcia. Tego rodzaju badania pozwoliłyby na określenie m.in.:

- w jakim stopniu wsparcie w ramach ulgi termomodernizacyjnej pokrywa się z programem „Czyste Powietrze” (inwestycje łączące dwie formy wsparcia), a w jakim jest jego uzupełnieniem (wsparcie inwestycji nieobjętych programem),
- w jaki stopniu ulga wspiera inwestycje w pojedyncze rozwiązania (fotowoltaika, wymiana źródeł ciepła), a w jakim – w kompleksową modernizację energetyczną budynków,
- jakie są efekty ekologiczne oraz efektywność kosztowa wsparcia,
- efekty redystrybucyjne wywołane przez funkcjonowanie ulgi oraz możliwości łączenia jej z programem „Czyste Powietrze”.

Kolejny instrument uzupełniający program „Czyste Powietrze”, program **„STOP SMOG”** jest finansowany ze środków budżetowych za pośrednictwem Funduszu Termomodernizacji i Remontów (FTiR), którymi dysponuje NFOŚiGW. Jego celem jest pomoc gospodarstwom domowym najmocniej dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym, które nie są w stanie samodzielnie ubiegać się o wsparcie z Funduszu. Funkcjonuje od 2019 r. i ma potrwać do końca 2024 r.⁷ O ile beneficjentami dofinansowań na termomodernizację jednorodzinnych budynków mieszkalnych i wymianę źródeł ciepła w ramach tego programu są gospodarstwa domowe, to środki na inwestycje pozyskiwane są przez samorządy⁸. Przewidziany budżet programu „STOP SMOG” jest znacząco mniejszy niż budżet „Czystego Powietrza” i wynosi ok. 0,7 mld zł, z których dotychczas rozdysponowano ok. 73 mln zł. Program rozpoczął się od pilotaży przeprowadzonych przez Ministerstwo Rozwoju w latach 2018-2020. Ze względu na niskie zainteresowanie samorządów udziałem w programie, zdecydowano się zmodyfikować jego zasady obniżając wymogi dla wspieranych inwestycji (m.in. zmniejszenie minimalnej liczby modernizowanych budynków, obniżenie wymogów dot. redukcji zapotrzebowania na ciepło z 50% na 30%, skrócenie z 10 do 5 lat okresu trwałości wspieranych przedsięwzięć). Dodatkowo, z początkiem 2021 r. zarządzanie programem przekazano NFOŚiGW.

Zestaw instrumentów służących wsparciu masowej modernizacji budynków jednorodzinnych w Polsce dopełnia program NFOŚiGW **„Mój Prąd”**, finansowany ze środków własnych Funduszu (od 2019 r. do 2020 r.) oraz z funduszy unijnych (od 2021 r., jako nowe działanie POIiŚ uruchomione w odpowiedzi na pandemię COVID-19). Jego celem jest wsparcie inwestycji w mikroinstalacje fotowoltaiczne, a od 2022 r. planowane jest też poszerzenie wsparcia o inwestycje w magazyny energii. Funkcjonuje on od 2019 r. i będzie trwać do końca 2025 r. lub do wyczerpania przewidzianego budżetu. Początkowy całkowity budżet programu wynoszący 1 mld zł został już kilkakrotnie powiększony. Wsparcie nie jest uzależnione od poziomu dochodów, w latach 2019-2020 wynosiło do 5 tys. PLN, a w 2021 r. do 3 tys. PLN na jedno przedsięwzięcie. Do końca 2021 r. w ramach programu wypłacono ok. 1,2 mld zł. Nabór do programu odbywa się etapowo, w zależności od dostępności finansowania.

⁷ Koniec 2024 r. to termin zakończenia podpisywania porozumień o dofinansowanie, natomiast na wydatkowanie środków przeznaczono okres do końca 2028 r.

⁸ Gminy, związki międzygminne, powiaty i związki metropolitalne.

2.2. Zestawienie programów wsparcia modernizacji energetycznej budynków jednorodzinnych

Obecnie krajowy zestaw instrumentów wsparcia wspierający modernizację energetyczną w budynkach jednorodzinnych obejmuje więc cztery kluczowe narzędzia przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Program „Czyste Powietrze” na tle pozostałych krajowych instrumentów wsparcia modernizacji energetycznej budynków jednorodzinnych.

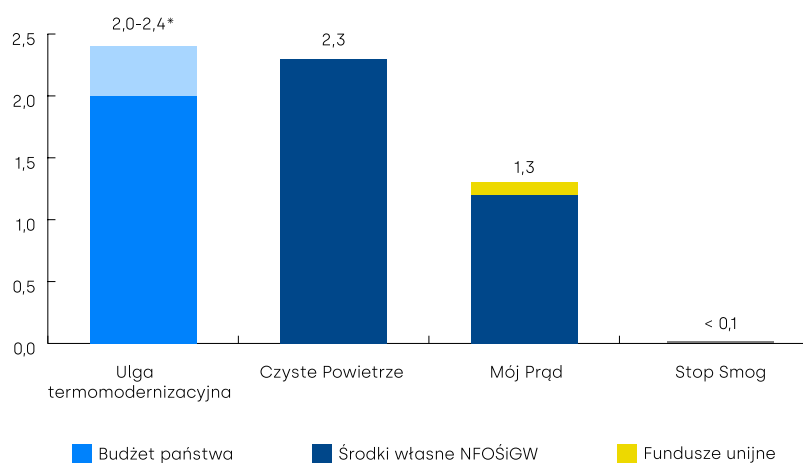
		Czyste Powietrze	Ulga termomodernizacyjna	STOP SMOG	Mój Prąd
Wnioskodawcy	Osoby fizyczne	+	+		+
	Samorządy			+	
Zakres inwestycji	Źródła ciepła	+	+	+	
	Poprawa efektywności energetycznej	+	+	+	
	Fotowoltaika	+	+	+	+
Wyższe wsparcie dla gospodarstw domowych z niskimi dochodami		+	–	+	+

Źródło: opracowanie własne

Zestawienie skali wsparcia w ramach przedstawionych programów (wykres 1) wskazuje, że na koniec 2021 r. dwoma największymi źródłami wsparcia modernizacji energetycznej budynków w Polsce były ulga termomodernizacyjna oraz program „Czyste Powietrze”.

Co istotne, jednoznaczne porównanie skali tych dwóch instrumentów wsparcia jest bardzo trudne. Ze względu na sposób działania ulgi (odliczanie kosztów poniesionych inwestycji od dochodów objętych PIT), faktyczne korzyści uzyskiwane przez beneficjenta zależą od tego, jaką stawką objęte są jego dochody. Przy wyższych dochodach – a więc i stawce podatkowej – korzyść z ulgi termomodernizacyjnej jest wyższa. Ministerstwo Finansów podaje jednak tylko wysokość odpisów, bez wskazania w jakich proporcjach korzystali z nich podatnicy przekraczający poszczególne progi podatkowe. Chociaż w latach 2018–2021 udział podatników, którzy przekroczyli drugi próg podatkowych wyniósł ok. 5%, należy zakładać, że ze względu na większe dostępne zasoby finansowe są oni znacznie bardziej skłonni do podejmowania inwestycji w modernizację budynków w porównaniu do przeciętnego podatnika. Na potrzeby szacunków w niniejszym rozdziale przyjmujemy, że byli oni co najmniej dwukrotnie, a maksymalnie dziesięciokrotnie bardziej skłonni do zainwestowania ze wsparciem w ramach ulgi niż podatnicy, którzy nie przekroczyli drugiego progu podatkowego. Na tej podstawie szacujemy, że całkowite wsparcie finansowe w postaci niższych podatków odprowadzanych przez osoby inwestujące w przedsięwzięcia termomodernizacyjne wyniosło od 2 do 2,4 mld PLN do końca 2021 r. (bez uwzględnienia rozliczeń PIT za 2021 r.). Jest to kwota porównywalna do wolumenu środków wypłaconych do końca 2021 r. w ramach programu „Czyste Powietrze”. Należy przy tym zauważyć, że wartość zawartych umów w ramach programu jest znacznie wyższa i sięgnęła pod koniec 2021 r. niemal 5 mld PLN. Środki te będą wypłacane również w kolejnych latach, w miarę finalizowania przedsięwzięć termomodernizacyjnych objętych podpisanymi umowami. Równolegle będzie jednak wzrastał też wolumen inwestycji objętych ulgą termomodernizacyjną, tak więc można zakładać że udział obu instrumentów we wsparciu modernizacji energetycznej budynków jednorodzinnych w Polsce utrzyma się na podobnym poziomie także w przyszłości.

Wykres 1. Łączna kwota wypłaconego wsparcia dla modernizacji energetycznej budynków jednorodzinnych w latach 2018-2021, wg instrumentów i źródła finansowania

*szacunkowy przedział, wartość zależna od rozkładu dochodów podatników korzystających z ulgi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NFOŚiGW i Ministerstwa Finansów

Skala wypłat z programu „Mój Prąd” jest o blisko połowę niższa niż z „Czystego Powietrza”. W kolejnych latach będzie rósł udział funduszy unijnych w finansowaniu wypłat, gdyż od 2021 r. to one stanowią źródło finansowania dla nowych umów. Na koniec 2021 r. był on jednak niski ze względu na krótki okres od uruchomienia naboru finansowanego z tego nowego źródła – wspierane inwestycje nie zostały jeszcze zrealizowane.

Najmniejszą skalą cechuje się program „STOP SMOG”. Na koniec 2021 r. potwierdzone dofinansowanie z budżetu państwa na niskoemisyjne inwestycje w ramach programu wyniosło 73 mln PLN, przy czym kwota ta obejmuje również inwestycje dopiero planowane na kolejne lata.

Ramka 3. Krajowe instrumenty wsparcia termomodernizacji w budynkach wielorodzinnych

Omówione w niniejszym rozdziale instrumenty wsparcia skupiają się na inwestycjach w budynkach jednorodzinnych. Jednocześnie z tych samych źródeł (NFOŚiGW oraz FTiR) finansowane są działania skierowane do budynków jednorodzinnych.

Premia termomodernizacyjna udzielana przez Bank Gospodarstwa Krajowego za pośrednictwem Funduszu Termomodernizacji i Remontów. W praktyce z instrumentu tego korzystają przede wszystkim spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, a udział budynków jednorodzinnych w puli wspieranych inwestycji kształtuje się na poziomie 1%.

Nowe przedsięwzięcie NFOŚiGW, „Ciepłe Mieszkanie”, którego start zaplanowano na II kw. 2022 r., będzie odpowiednikiem programu „Czyste Powietrze” dla budownictwa wielorodzinnego. Przedsięwzięcie będzie wspierało wymianę źródeł ciepła oraz inwestycje poprawiające efektywność energetyczną w poszczególnych lokalach w budynkach wielorodzinnych (bez modernizacji całego budynku). Budżet przedsięwzięcia i horyzont jego realizacji zostaną ogłoszone w I kw. 2022 r.

3. Analiza wydatkowania środków z programu „Czyste Powietrze”

3.1. Źródła danych

Analiza wykorzystuje dane z dwóch źródeł: informacje na temat programu „Czyste Powietrze” udostępniane publicznie na stronach NFOŚiGW (sprawozdania roczne oraz infografiki) i te, które zostały przekazane na potrzeby projektu przez NFOŚiGW na drodze wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Sprawozdania podają wartości sumaryczne za cały rok oraz narastająco od początku istnienia programu. Uwzględniono w nich liczby składanych wniosków, zawieranych umów oraz kwot dofinansowań (wyłaconych oraz wnioskowanych) w podziale na województwa oraz rodzaj instrumentu finansowego (dotacja lub pożyczka). Nie odnoszą się jednak do częstotliwości składania wniosków lub skali dofinansowania według wybranych kategorii ponoszonych kosztów (wymiany źródeł ciepła, termomodernizacji czy dokumentacji), co nie pozwala ocenić, które rodzaje działań są najsilniej wspierane przez środki z programu. Oprócz statystyk, sprawozdania roczne podają również szacunki efektów ekologicznych oraz wartości efektów rzeczowych, osiągniętych w konsekwencji wdrożenia programu.

Infografiki na stronie NFOŚiGW przedstawiają dane w ujęciu miesięcznym od grudnia 2020 r. do listopada 2021 r. oraz zbiorczo od września 2018 r. do listopada 2020 r. Dotyczą przede wszystkim zgłaszanych do programu wniosków: ich liczby ogółem, ich liczby w podziale na wymieniane źródła ciepła oraz w podziale na poziomy dofinansowania. Podaje się na nich także informacje na temat liczby i kwoty wypłat programu, liczby podpisanych umów, liczby podpisanych umów o wymianę źródeł ciepła oraz liczby wniosków na instalację fotowoltaiczną.

Ponadto zawnioskowano do Funduszu o udostępnienie dodatkowych danych. Szczegółowy zakres wniosków o dostęp do informacji publicznej został przedstawiony w załącznikach. Dane przekazane przez Fundusz w odpowiedzi na otrzymane wnioski przedstawiają informacje w ujęciu łącznym od początku istnienia programu, w podziale na województwa. Dane dotyczyły następujących tematów:

- liczby zawartych umów oraz złożonych wniosków w podziale według uwzględnionych w nich rodzajów inwestycji,
- wartości udzielonego i wnioskowanego dofinansowania ogółem oraz w podziale na rodzaj poniesionych kosztów (w tym koszty dokumentacji, ociepleń przegród budowlanych, stolarki okiennej i drzwiowej),
- kosztów kwalifikowanych na zawartych umowach oraz złożonych wnioskach, zarówno ogółem jak i w podziale na rodzaj poniesionych kosztów (koszty dokumentacji i termomodernizacji: ociepleń przegród budowlanych, stolarki okiennej i drzwiowej),
- powierzchni poddanych modernizacji wykazanej na umowach i we wnioskach w podziale na: stolarkę okienną, stolarkę drzwiową oraz ocieplenie przegród budowlanych.

Dane przekazane przez NFOŚiGW nie pochodziły ze scentralizowanej bazy danych, a zostały pozyskane z wojewódzkich funduszy, z których każdy dokonał oddzielnej kwerendy we własnych zasobach. Jako że zakres prowadzonych statystyk różni się w każdym z wojewódzkich funduszy, w otrzymanych tabelach występują znaczące braki utrudniające analizę programu na poziomie krajowym. Część danych została dodatkowo pominięta w analizie ze względu na wewnętrzne niespójności⁹. Dane o kosztach kwalifikowanych także zostały wyłączone z wnioskowania, jako że od 15 maja 2020 r. nie ma obowiązku wpisywania we wniosku o dofinansowanie kwoty kosztów kwalifikowanych, a więc otrzymane dane w tym

⁹ Były to dane na temat skali dofinansowania w zawartych umowach w województwie opolskim oraz dane dotyczące skali dofinansowania w województwie wielkopolskim; w tych przypadkach przedstawione kwoty były niewspółmierne do liczby wniosków, sugerując, że średnia wypłata przypadająca na jeden wniosek (lub jedną umowę) jest nieproporcjonalnie wyższa (bądź niższa) niż w pozostałych województwach i przeciętnie w całym kraju.

zakresie pochodziły jedynie z części wniosków, w których ta kwota została uzupełniona przez wnioskodawcę.

Ostatecznie dane uzyskane z Funduszu zostały wykorzystane do dokładniejszego oszacowania struktury wydatkowania środków w ramach programu, podczas gdy liczba wniosków oraz umów, a także wolumen dofinansowania zostały zaczerpnięte z informacji publikowanych w sprawozdaniu i na stronach programu. W szczególności, strukturę wsparcia wg kierunków inwestycji zaczerpnięto z uzyskanych informacji o wnioskach, które były pełniejsze niż dane o umowach, a jednocześnie spójne z nimi w tym zakresie. Dodatkowo, na potrzeby analizy wykonano uzupełniające oszacowanie wydatków na termomodernizację dla województw, dla których były dostępne jedynie informacje o powierzchni poddanej termomodernizacji (przyjmując wskaźniki kosztów jednostkowych na poziomie średniej z województw, dla których były dostępne odpowiednie informacje). Ogółem, dane uzyskane od NFOŚiGW oraz uzupełniające szacunki wykorzystane w niniejszej analizie pokrywają 76% złożonych wniosków i 70% wnioskowanego dofinansowania.

Z informacji uzyskanych od NFOŚiGW wynika, że brakuje jednolitych krajowych procedur dotyczących przetwarzania szerokiego zakresu informacji zawartych we wnioskach o dofinansowanie oraz umowach, jak również nie istnieje kompleksowa krajowa baza danych na temat programu. Uniemożliwia to szczegółową analizę krajowych i regionalnych kierunków rozwoju programu, co z kolei ogranicza możliwość oceny jego efektów oraz utrudnia podejmowanie decyzji na temat dalszych jego usprawnień.

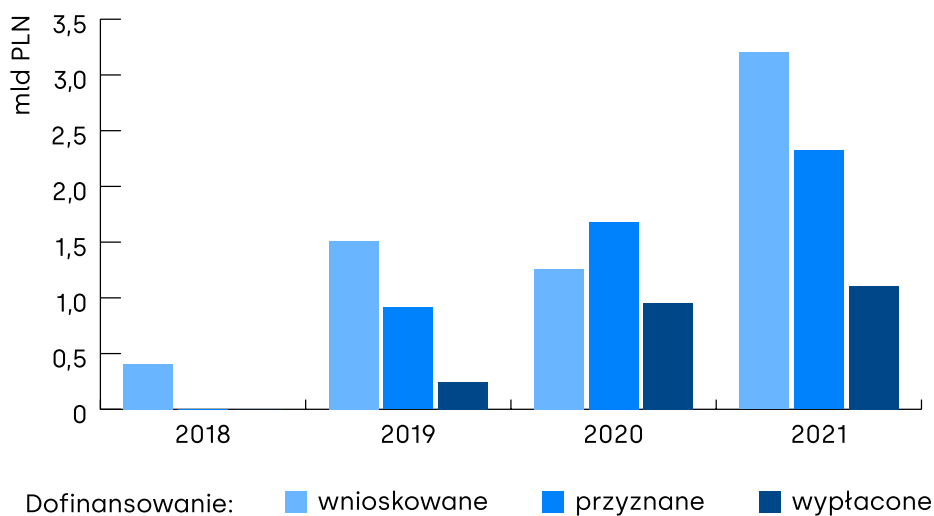
3.2. Wyniki analizy

Ogólny wolumen dofinansowania

Od uruchomienia programu „Czyste Powietrze” do końca 2021 r. złożono niemal 380 tys. wniosków na kwotę 6,4 mld PLN, a średnia kwota wnioskowanego dofinansowania wyniosła 16,8 tys. PLN. W tym samym okresie w ramach programu podpisano niemal 300 tys. umów obejmujących dofinansowanie na poziomie 4,9 mld PLN i wypłacono 1,35 mld PLN.

W przypadku liczby podpisanych umów oraz wolumenu wypłaconego dofinansowania wzrost skali programu był równomierny, natomiast liczba złożonych wniosków wyraźnie się zwiększyła między 2020 r. a 2021 r. Bliższe spojrzenie na dane w ujęciu miesięcznym (por. wykres 8) oraz harmonogram wdrażania poszczególnych rozwiązań w ramach „Czystego Powietrza” 2.0 wskazuje, że dynamiczny wzrost zainteresowania programem wynikał z ułatwienia procedur administracyjnych (w szczególności umożliwienia składania wniosków online) w połowie 2020 r. Jednocześnie jednak w samym 2020 r. nastąpił przejściowy spadek liczby składanych wniosków, który można tłumaczyć spadkiem zainteresowania udziałem w programie pod koniec obowiązywania starych zasad na początku roku oraz kilkumiesięcznym opóźnieniem w uruchomieniu naboru dla gospodarstw domowych o niskich dochodach. Ostatecznie jednak liczba składanych wniosków wzrosła z 5-6 tys. przed wprowadzeniem „Czystego Powietrza” 2.0 do 16-18 tys. miesięcznie pod koniec 2021 r.

Pomimo znacznych zmian w warunkach udzielanego wsparcia (np. zmieniający się podział na grupy dochodowe, zróżnicowanie intensywności wsparcia dla różnych technologii), w latach 2018-2021 nie było wyraźnych zmian jeśli chodzi o przeciętną wartość dofinansowania, która utrzymywała się w granicach 15-18 tys. PLN zarówno dla złożonych wniosków, jak i podpisanych umów.

Wykres 2. Dofinansowanie w ramach programu „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NFOŚiGW

Tabela 3. Liczba złożonych wniosków oraz wnioskowane dofinansowanie w ramach programu „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

	2018	2019	2020	2021	Razem
Liczba wniosków (tys.)	26	85	84	185	379
Wnioskowane dofinansowanie (mld PLN)	0,4	1,5	1,3	3,2	6,4
Średnie wnioskowane dofinansowanie (tys. PLN)	15,9	17,8	15,1	17,3	16,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NFOŚiGW

Tabela 4. Liczba oraz wartość zawartych umów o dotację w ramach programu „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

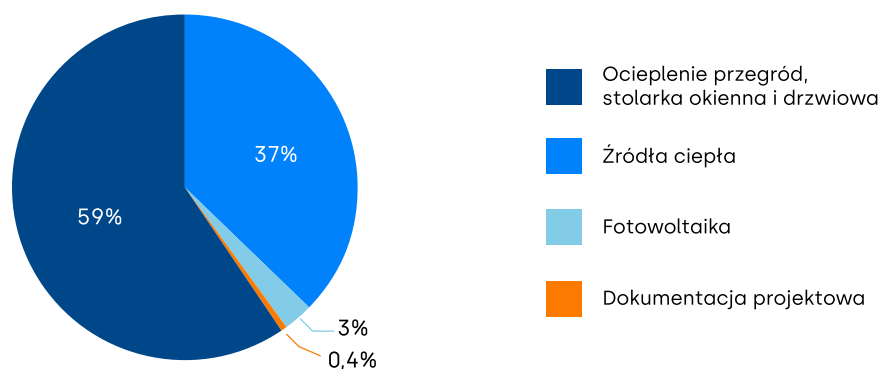
	2018	2019	2020	2021	Razem
Liczba umów (tys.)	0,06	54	98	147	299
Przyznane dofinansowanie (mld PLN)	0,001	0,9	1,7	2,3	4,9
Średnie przyznane dofinansowanie (tys. PLN)	10,8	16,9	17,2	15,8	16,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NFOŚiGW

Rodzaje wspieranych inwestycji

O ile w przypadku całkowitego wolumenu dofinansowania oraz liczby wniosków i umów kompletne dane są udostępniane przez Fundusz publicznie na stronie programu oraz w corocznych sprawozdaniach z działalności, o tyle jego udział poszczególnych typów inwestycji wymaga oszacowania na podstawie danych częściowych.

Wykres 3. Rodzaje wspieranych inwestycji (wg wartości wsparcia) w ramach programu „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NFOŚiGW

Blisko 2/5 funduszy w ramach programu „Czyste Powietrze” kierowane jest na wsparcie wymiany źródeł ciepła. Wskazują na to zarówno informacje uzyskane z części wojewódzkich funduszy, jak i uzupełniające szacunki na podstawie informacji o liczbie zainstalowanych źródeł ciepła oraz poziomach dofinansowania poszczególnych technologii.

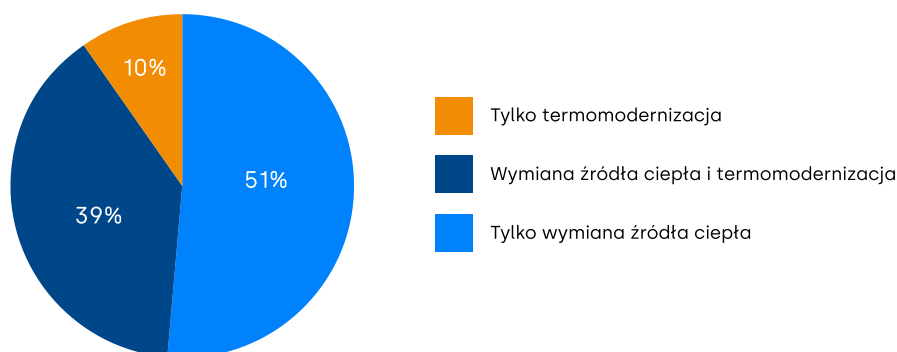
Znacznie niższy jest udział wsparcia fotowoltaiki, które odpowiada za jedynie 3% dofinansowania do końca 2021 r. Warto jednak zauważyć, że w 2021 r. udział wniosków uwzględniających inwestycję w panele PV wzrósł niemal dwukrotnie (z 11% w grudniu 2020 r. do 21% w listopadzie 2021 r.), co przełoży się na większy udział tej technologii w przyszłości. Pozostanie on jednak ograniczony – fotowoltaika pozostanie uzupełnieniem do innych inwestycji realizowanych w ramach programu.

Pomimo możliwości przeznaczenia do 10% środków na dokumentację związaną w przedsięwzięciem termomodernizacyjnym, w praktyce beneficjenci programu rzadko sięgają po to rozwiązanie – na ten cel przeznaczają się poniżej 1% dofinansowania.

Główną kategorią inwestycji finansowanych przez program „Czyste Powietrze” są działania ograniczające zapotrzebowanie budynków na energię: ocieplanie przegród, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej. Na ten cel przeznaczane jest ok. 60% środków w ramach programu.

Co jednak istotne, połowa wniosków w ramach programu w ogóle nie obejmuje działań termomodernizacyjnych. Tylko ok. 40% projektów to przedsięwzięcia obejmujące zarówno poprawę efektywności energetycznej jak i wymianę źródeł ciepła. Z kolei przedsięwzięcia polegające wyłącznie na docieplaniu przegród oraz wymianie okien i drzwi (bez wymiany źródła ciepła) odpowiadają za 10% wszystkich projektów w ramach programu.

Wykres 4. Zakres przedsięwzięć (wg liczby wniosków) wspieranych w programie „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NFOŚiGW

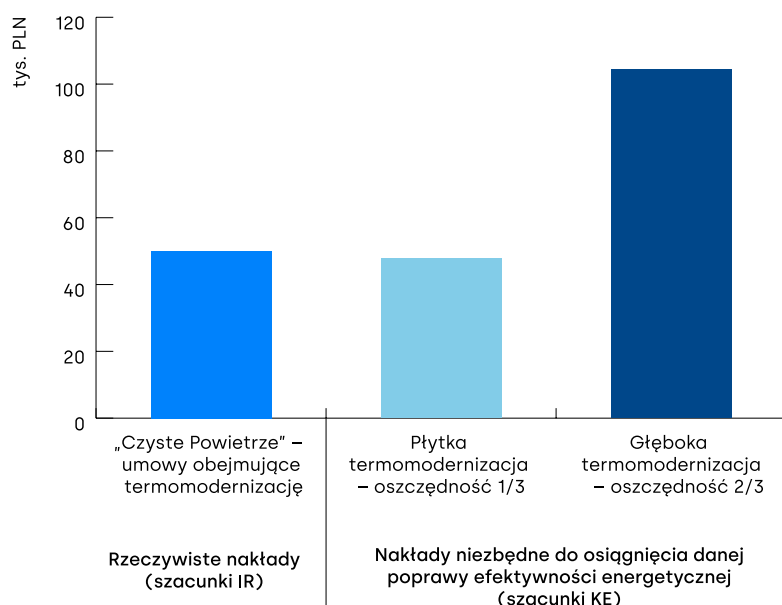
Szczegółowe wyniki: termomodernizacja

Ze względu na to, że inwestycje dotyczące ocieplenia przegród oraz wymiany stolarki okiennej i drzwiowej występują jedynie w połowie projektów wspieranych przez program „Czyste Powietrze”, faktyczna skala tego rodzaju działań oraz ich udział w całości kosztów projektów zakładających kompleksową termomodernizację z wymianą źródła ciepła jest znacznie wyższy niż wskazywałyby na to uśrednione wskaźniki dla całego programu. Gdy wnioskodawcy decydują się na inwestycje w termomodernizację w ramach „Czystego Powietrza”, to wnioskowane wsparcie na ten cel wynosi średnio 20 tys. PLN. Jednak ze względu na to, że tego rodzaju inwestycje pojawiają się jedynie w połowie wniosków, na poziomie całego programu średni poziom wsparcia na termomodernizację w przeliczeniu na złożony wniosek kształtuje się na poziomie niespełna 10 tys. PLN (przy całkowitym średnim wsparciu w wysokości 16,4 tys. PLN).

Przeciętne całkowite nakłady (obejmujące uzyskane dofinansowanie oraz wkład własny beneficjentów) na termomodernizację w projektach, które uwzględniają tego rodzaju działania kształtują się na poziomie 50 tys. PLN¹⁰. Jest to kwota kilkukrotnie wyższa niż w przypadku większości inwestycji w źródła ciepła, jednak nadal dalece niewystarczająca do osiągnięcia poprawy efektywności energetycznej odpowiadającej długoterminowemu celowi osiągnięcia neutralności klimatycznej.

¹⁰ Oszacowanie z uwzględnieniem intensywności dofinansowania tego rodzaju inwestycji w ramach programu oraz udziału wniosków obejmujących podstawową i podwyższoną dotację.

Wykres 5. Przeciętne nakłady na termomodernizację w programie „Czyste Powietrze” (tylko umowy uwzględniające inwestycje w termomodernizację) wobec nakładów niezbędnych do osiągnięcia głębokiej termomodernizacji

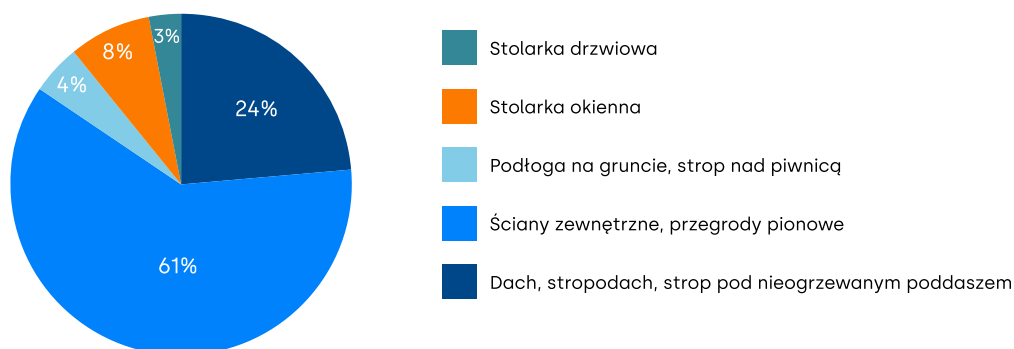
Uwaga: obliczenia dla budynku jednorodzinnego o powierzchni 135 mkw. Nakłady na termomodernizację obejmują ocieplenie przegród oraz wymianę stolarki okiennej i drzwiowej.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NFOŚiGW oraz Komisji Europejskiej (Reference Scenario 2020) ¹¹

¹¹ Szczegółowe założenia Komisji Europejskiej dot. kosztów termomodernizacji dostępne na stronie https://ec.europa.eu/energy/data-analysis/energy-modelling/eu-reference-scenario-2020_en

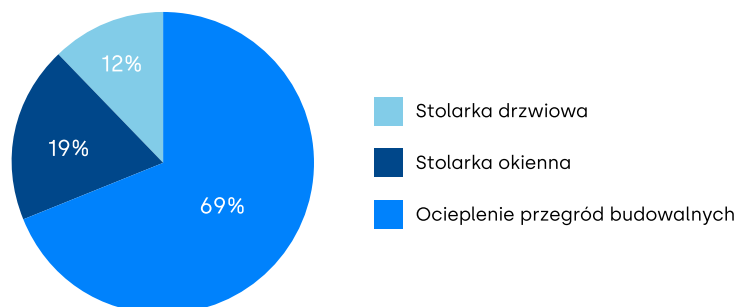
Średnie rzeczywiste nakłady w ramach programu odpowiadają poziomowi niezbędnemu do redukcji zużycia energii o 1/3, są jednak o ponad połowę niższe od poziomu wystarczającego do głębokiej termomodernizacji. Wskazuje na to porównanie przeciętnych nakładów na termomodernizację w ramach programu z szacunkami Komisji Europejskiej w zakresie kosztów osiągnięcia głębokiej termomodernizacji budynków w Europie Wschodniej. Innymi słowy, jedynie połowa budynków w ramach programu „Czyste Powietrze” jest poddawana termomodernizacji, przy czym nawet w przypadku tych budynków skala poprawy efektywności jest prawdopodobnie o połowę niższa od niezbędnej do umożliwienia efektywnej dekarbonizacji całej gospodarki w długim okresie.

Wykres 6. Szacunkowa struktura efektów rzeczowych dofinansowania termomodernizacji (wg mkw modernizowanych powierzchni) w programie „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NFOŚiGW

Wykres 7. Szacunkowa struktura dofinansowania termomodernizacji (wg wartości wsparcia) w programie „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NFOŚiGW

Dane cząstkowe uzyskane od wojewódzkich funduszy pozwalają na dokładniejsze określenie kierunków inwestycji w termomodernizację realizowanych w ramach programu. Wyniki analizy wskazują, że wsparcie obejmuje zróżnicowane działania, spójne z kompleksowym podejściem do modernizacji budynku. Największa skala działań dotyczy docieplania ścian oraz dachów i stropów (łącznie 85% modernizowanych powierzchni). Ze względu na wyższe jednostkowe koszty, udział stolarki okiennej i drzwiowej w dofinansowaniu przekracza 30%, pomimo że te kategorie inwestycji obejmują nieco ponad 10% modernizowanych powierzchni.

Ramka 4. Czy obecny kształt „Czystego Powietrza” jest spójny z celami Długoterminowej Strategii Renowacji Budynków?

Przyjęta przez Radę Ministrów w lutym 2022 r. Długoterminowa Strategia Renowacji Budynków jest dokumentem określającym ramy transformacji krajowego zasobu budowlanego do zeroemisyjności w 2050 r. Strategia zawiera m.in. rekomendowany scenariusz renowacji budynków w Polsce, zakładający szybki wzrost skali inwestycji w termomodernizację, skupienie się w pierwszej kolejności na budynkach cechujących się najgorszymi parametrami oraz stopniowy wzrost udziału głębokich termomodernizacji. Strategia określa następujące pośrednie cele na lata 2021-2030:

- liczba zrealizowanych termomodernizacji ogółem: 2,4 mln, w tym
- liczba zrealizowanych głębokich termomodernizacji: 0,5 mln.

Biorąc pod uwagę udział budynków jednorodzinnych w całkowitym zasobie budowlanym w Polsce, oznacza to konieczność poddawania termomodernizacji średnio ok. 200 tys. budynków jednorodzinnych rocznie, z czego ok. 50 tys. powinno być poddawane termomodernizacji głębokiej.

Wyniki analizy przedstawionej w niniejszym raporcie wskazują, że jeżeli chodzi o liczbę wniosków, program „Czyste Powietrze” osiągnął już skalę zbliżoną do potrzeb wynikających ze Strategii (185 tys. wniosków w 2021 r. przy trendzie wzrostowym). Jednak tylko połowa składanych wniosków uwzględnia działania obniżające zapotrzebowanie na energię, a przeciętny wolumen inwestycji jest niewystarczający do osiągnięcia głębokiej termomodernizacji budynku. Tym samym program pozwala obecnie na realizację ok. połowy celu wynikającego ze Strategii jeżeli chodzi o skalę wspieranych inwestycji oraz praktycznie nie przekłada się na osiągnięcie celu dot. głębokiej termomodernizacji budynków do 2030 r.

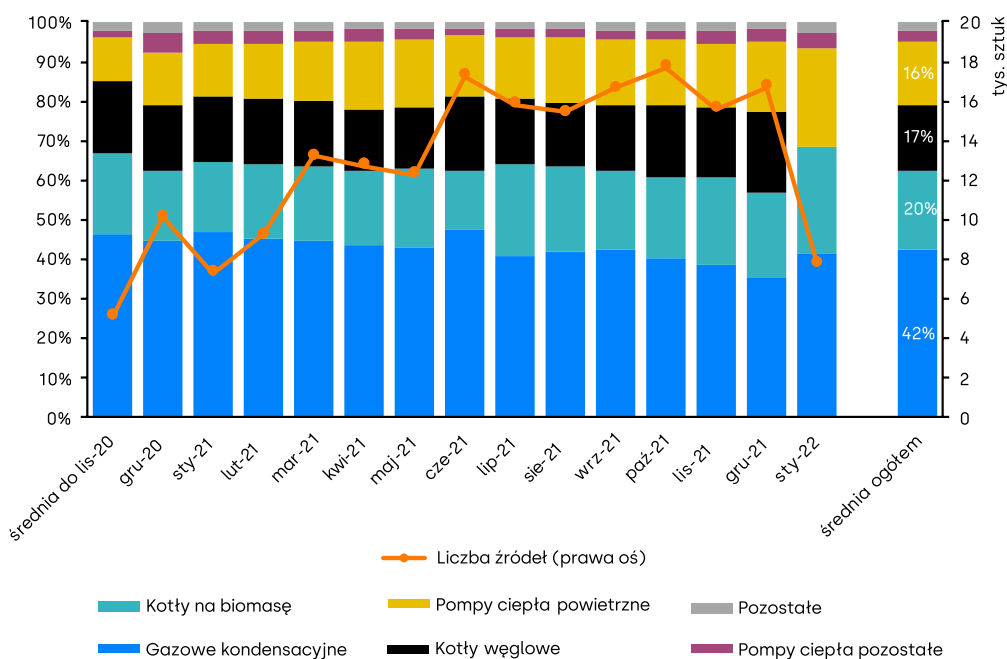
Pogłębiona ocena spójności programu „Czyste Powietrze” z celami Strategii wymagałaby uwzględnienia również wpływu ulgi termomodernizacyjnej na skalę inwestycji w poprawę efektywności energetycznej budynków w Polsce, nie jest to jednak możliwe ze względu na brak danych dot. efektów stosowania ulgi. Biorąc pod uwagę znaczną

popularność ulgi (ok. 450 tys. odliczeń w 2020 r.), a jednocześnie relatywnie niski przeciętny poziom odliczenia w ramach ulgi oraz limit inwestycji (53 tys. PLN) uniemożliwiający osiągnięcie głębokiej termomodernizacji budynku, należy zakładać, że obecny zestaw instrumentów wspierających termomodernizację budynków w Polsce pozwala na osiągnięcie celów Strategii w zakresie liczby inwestycji w termomodernizację ogółem (przy istotnej niepewności wynikającej z obecnego kryzysu energetycznego), ale nie przyczynia się do realizacji celu dot. głębokiej termomodernizacji 0,5 mln budynków do końca obecnej dekady. Jest to tym bardziej problematyczne, że scenariusz modernizacji budynków przedstawiony w Strategii zakłada, że po 2030 r. głęboka termomodernizacja budynków stanie się standardowym rozwiązaniem, koniecznym do osiągnięcia celów na 2050 r.

Szczegółowe wyniki: źródła ciepła

Dane dotyczące liczby oraz rodzaju źródeł ciepła instalowanych ze wsparciem programu „Czyste Powietrze” należą do informacji udostępnianych przez Fundusz z największą częstotliwością i dokładnością. W połączeniu ze szczegółowymi warunkami wsparcia obejmującymi zróżnicowane poziomy dofinansowania dla poszczególnych źródeł ciepła, pozwala to na relatywne dokładne określenie kierunków wydatkowania środków w ramach tej kategorii inwestycji.

Wykres 8. Liczba i struktura źródeł ciepła wskazanych we wnioskach o dofinansowanie złożonych w ramach programu „Czyste Powietrze”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NFOŚiGW

Ponad 95% inwestycji w wymianę źródła ciepła dotyczyło pięciu technologii cechujących się relatywnie niską kapitałochłonnością (źródła węglowe, gazowe, biomasowe oraz powietrzne pompy ciepła). W połączeniu ze stabilną strukturą instalowanych źródeł wg technologii sprawia to, że przeciętne wsparcie przypadające na jedno źródło pozostawało na zbliżonym poziomie w latach 2018-2021 (ok. 6 tys. PLN), a w styczniu 2022 r. po wyeliminowaniu źródeł węglowych z programu wyniosło ok. 6,1 tys. PLN. Po uwzględnieniu przeciętnej wysokości dofinansowania, przekłada się to na średnią wartość inwestycji w wymianę źródła ciepła na poziomie ok. 15 tys. PLN.

Technologie	Maksymalna kwota inwestycji (tys. PLN)	Dotacja – podstawowa (tys. PLN)	Dotacja – podwyższona (tys. PLN)	Dotacja – najwyższa (od 2022 r.) (tys. PLN)
Kocioł na węgiel	10	3	6	0
Kocioł gazowy kondensacyjny	15	5	9	14
Kocioł na pellet drzewny lub zgazowujący drewno	20	6	12	18
Kocioł na pellet drzewny – podwyższony standard	20	9	12	18
Pompa ciepła powietrzna	10	3	6	9
Pompa ciepła – woda	30	9	18	27
Pompa ciepła – woda, podwyższona efektywność	30	14	18	27
Pompa ciepła – grunt	45	20	27	41

Technologie wskazywane w 95% wniosków

Ponad połowa środków na wymianę źródeł ciepła w ramach programu „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021 została przeznaczona na inwestycje w źródła oparte na paliwach kopalnych – gazie ziemnym oraz węglu kamiennym. Około 30% środków przeznaczono z kolei na wsparcie inwestycji w kotły na biomasę. Jedynie 16% wsparcia trafiło do zeroemisyjnych pomp ciepła. Obecne kierunki wsparcia wymiany źródeł ciepła nie są więc spójne z długoterminowym dążeniem do neutralności klimatycznej polskiej gospodarki. Ze względu na wyższy jednostkowy koszt zeroemisyjnych nośników energii oraz ograniczoną podaż biomasy, kluczowym elementem skutecznej dekarbonizacji budynków jest daleko idąca poprawa efektywności energetycznej połączona z elektryfikacją ogrzewania¹².

12 Takie podejście jest spójne z unijną strategią dotyczącą integracji systemu energetycznego, przedstawioną przez Komisję Europejską w lipcu 2020 r.

Typ systemu grzewczego	Procent udziału
Gazowe kondensacyjne	42%
Kotły na biomasę	29%
Kotły węglowe	11%
Pompy ciepła powietrzne	9%
Pompy ciepła pozostałe	7%
Pozostałe	2%

- 22

O ile wymiana przestarzałych źródeł ogrzewania opartych o paliwa stałe przyczyni się do poprawy jakości powietrza, w przypadku większości budynków uzyskujących obecnie wsparcie w ramach programu „Czyste Powietrze” w przyszłości potrzebne będą dalsze inwestycje w modernizację energetyczną spójną z celem osiągnięcia neutralności klimatycznej. Samo wycofanie wsparcia dla instalacji kotłów węglowych w 2022 r. nie jest w tym kontekście wystarczające. Wobec konieczności przyspieszania dekarbonizacji całej gospodarki już w latach 20., źródła gazowe szybko tracą swoją rolę jako przejściowe rozwiązanie problemu smogu w Polsce. Szybsze tempo redukcji emisji oznacza krótszy okres funkcjonowania źródeł opartych o spalanie paliw kopalnych, co z kolei przesuwają rachunek kosztów i korzyści w kierunku bardziej kapitałochłonnych inwestycji pozwalających na osiągnięcie zeroemisyjności na poziomie danego budynku. W tych warunkach utrzymywanie dotacji dla źródeł gazowych na dotychczasowym poziomie przy jednoczesnym braku dodatkowego wsparcia dla kompleksowych inwestycji termomodernizacyjnych nie ma uzasadnienia i zwiększa całkowite koszty transformacji polskiej gospodarki do neutralności klimatycznej w długim okresie. Spadek liczby wniosków w styczniu 2022 r. potwierdza słabe strony obecnego kształtu programu: bez integracji wymiany źródeł ciepła z poprawą efektywności energetycznej, proces ten znacznie spowolni w warunkach skokowych wzrostów cen nośników energii. Dotyczy to w szczególności źródeł gazowych, dodatkowo narażonych na ograniczenia infrastrukturalne (tymczasowe wstrzymanie przyłączy gazowych) oraz problemy związane z bezpieczeństwem dostaw, szczególnie po rosyjskim ataku na Ukrainę w lutym 2022 r.

4. Podsumowanie i rekomendacje

Kryzys energetyczny oraz zaostrzające się cele europejskiej polityki klimatycznej wymuszają przyspieszenie wycofywania paliw kopalnych w całej gospodarce – dotyczy to również ogrzewania budynków. Ograniczenie zapotrzebowania na importowany węgiel i gaz służący ogrzewaniu budynków oraz dostosowanie się do regulacji, które są obecnie wypracowywane w ramach tzw. Pakietu „Fit for 55”, będzie wymagało kompleksowej strategii oraz narzędzi niezbędnych do wyeliminowania spalania paliw kopalnych (a więc również osiągnięcia neutralności klimatycznej) w polskich budynkach.

Analiza programu „Czyste Powietrze” przedstawiona w niniejszym opracowaniu wskazuje na to, że może on stanowić odpowiedź na te wyzwania i stać się jednym z kluczowych instrumentów wspierających wielkoskalową, głęboką termomodernizację budynków w Polsce. Niezbędne jest jednak zdefiniowanie na nowo celu programu. Dotychczas kluczowym jego elementem była walka ze smogiem poprzez wymianę najbardziej emisyjnych źródeł ciepła. Wymagało to utworzenia instrumentu działającego na wielką skalę (setki tysięcy wniosków rocznie) oraz atrakcyjnego dla właścicieli budynków jednorodzinnych. W ciągu kilku lat od uruchomienia programu, po kilku reformach jego funkcjonowania udało się osiągnąć ten cel. W obecnym kształcie program nie uwzględnia jednak docelowego standardu, które powinny osiągnąć polskie budynki do połowy wieku – całkowitej niezależności od wykorzystania paliw kopalnych i zeroemisyjności. Przekłada się to na zbyt niskie inwestycje w ograniczenie zużycia energii oraz skierowanie ponad połowy środków na inwestycje utrzymujące zależność budynków od paliw kopalnych.

Jak pokazują skutki rosyjskiej inwazji w Ukrainie oraz kryzysu na rynkach gazu i węgla, zależność ta nie tylko zwiększa długookresowe koszty transformacji energetycznej, ale skutkuje drastycznym pogorszeniem bezpieczeństwa energetycznego oraz wzrostem ubóstwa energetycznego już dziś. Program „Czyste Powietrze” wymaga więc pilnych zmian, przyspieszających rezygnację zarówno z węgla, jak i gazu przez skupienie się na kompleksowej modernizacji budynków łączącej daleko idące ograniczenie zapotrzebowania na energię z inwestycjami w zeroemisyjne źródła ogrzewania. Co istotne, w obecnych warunkach bez przejścia od walki ze smogiem do głębokiej i kompleksowej termomodernizacji budynków nie uda się również szybko osiągnąć poprawy jakości powietrza, na co wskazuje dwukrotny spadek liczby składanych w programie wniosków, który nastąpił po podwyżkach cen gazu oraz energii elektrycznej pod koniec 2021 r.

W praktyce wykorzystanie pełnego potencjału programu „Czyste Powietrze” wymaga utrzymania impetu reform z ostatnich lat i dostrzeżenia kluczowej roli inwestycji ograniczających zapotrzebowanie na energię dla powodzenia dekarbonizacji polskich budynków. Już dziś inwestycje te stanowią większość nakładów wspieranych w ramach programu, są jednak często pomijane w dyskusji o przyszłych zmianach w „Czystym Powietrzu”. Jednocześnie połowa budynków wspieranych w ramach programu w ogóle nie jest objęta działaniami w zakresie poprawy efektywności energetycznej, a typowa skala realizowanych inwestycji nie pozwala na osiągnięcie głębokiej termomodernizacji spójnej z długoterminowym celem neutralności klimatycznej. Pod względem poprawy efektywności energetycznej, „Czyste Powietrze” jest więc programem dwóch prędkości, a przy tym nazbyt zachowawczym nawet w przypadku wspierania kompleksowych inwestycji modernizacyjnych.

Dotychczasowe doświadczenia w zakresie zwiększania dostępności programu oraz poprawy jego efektywności ekologicznej mogą zostać wykorzystane również do optymalizacji skali oraz intensywności wsparcia inwestycji w efektywność energetyczną. W tym celu konieczne jest:

- utrzymanie podejścia do „Czystego Powietrza” jako programu regularnie usprawnianego i wzmacnianego, szczególnie pod kątem uzyskiwanego efektu ekologicznego i dostępności dla gospodarstw domowych,

- odejście od koncentracji jedynie na usprawnianiu zasad wymiany źródeł ciepła i wzmocnienie komponentów związanych z poprawą efektywności energetycznej,
- zapewnienie wyższego wsparcia dla głębokiej termomodernizacji, w szczególności inwestycji pozwalających na osiągnięcie zeroemisyjności przez budynek dzięki połączeniu elektryfikacji ogrzewania z daleko idącą poprawą efektywności energetycznej,
- dalszy rozwój i promowanie rozwiązań ułatwiających realizację kapitałochłonnych inwestycji na rzecz poprawy efektywności energetycznej, w szczególności ścieżki bankowej i pożyczek uzupełniających dotacje,
- obniżenie intensywności wsparcia i docelowo wycofanie wsparcia dla źródeł ogrzewania opartych na paliwach kopalnych,
- zapewnienie odpowiedniej skali finansowania programu (np. przez dodatkową alokację środków ze sprzedaży uprawnień w ramach systemu EU ETS), uwzględniając dostęp do nakładów inwestycyjnych niezbędnych do wdrożenia powszechnej, głębokiej termomodernizacji polskich budynków jednorodzinnych.

Dyskusja o modyfikacjach programu jest jednak utrudniona przez ograniczoną dostępność danych o jego postępach: o ile Fundusz systematycznie zbiera i publicznie prezentuje szczegółowe informacje w zakresie wymiany źródeł ciepła, skala i efekty działań termomodernizacyjnych pozostają nieznane. Dotyczy to nie tylko informacji prezentowanych publicznie, ale też ogółu danych posiadanych przez NFOŚiGW. Fundusz zbiera i analizuje jedynie część danych z wniosków, pozyskując je z wojewódzkich funduszy. W szczególności brakuje aktualnych i kompletnych informacji o kierunkach finansowania (w tym proporcjach między inwestycjami w źródła ciepła i termomodernizację), o efektach rzeczowych inwestycji ograniczających zużycie energii (np. powierzchnie przegród poddanych modernizacji), a także o inwestycjach w ramach nowo uruchomionej ścieżki bankowej.

Wobec powyższego wskazane jest:

- uporządkowanie systemu zbierania, analizy i upublicznienia przez NFOŚiGW wskaźników zbieranych przez fundusze wojewódzkie i banki,
- poszerzenie zakresu danych zbieranych i analizowanych przez Fundusz – w szczególności pod kątem relacji między ponoszonymi nakładami a osiąganymi efektami w zakresie ograniczenia zużycia energii oraz redukcji emisji zanieczyszczeń.

Lepsze zarządzanie danymi oraz ich integracja pozwolą administracji publicznej na bardziej precyzyjną ocenę efektywności wydatkowania środków w ramach programu i wprowadzenie zmian dostosowanych do rzeczywistych wyzwań. Jest to szczególnie ważne wobec nadchodzących zmian w dyrektywie EPBD oraz pojawienia się dodatkowych środków na modernizację budynków w Polsce w razie uruchomienia Społecznego Funduszu Klimatycznego. Usprawnienie monitorowania programu „Czyste Powietrze” w oparciu o analizę kompleksowych danych, będzie też ułatwiało dostosowanie się sektora prywatnego do transformacji w sektorze budynków. Dostęp do klarownych informacji na temat poziomu i struktury popytu na niskoemisyjne rozwiązania w ramach inwestycji realizowanych ze wsparciem programu pozwoli na lepsze dostawanie oferty produktowej i rozwój łańcuchów dostaw dostosowanych do potrzeb rynku.

5. Załączniki

5.1. Załącznik 1. Treść wniosku o udostępnienie informacji publicznej – wskaźniki kluczowe

Wniosek o udostępnienie informacji publicznej

Na podstawie art. 2 ust. 1 i art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (j. t. Dz. U. z 2016 r. poz. 1764 ze zm.) proszę o udostępnienie informacji na temat programu „Czyste Powietrze” w następującym zakresie:

1. liczba złożonych wniosków o dofinansowanie,
2. liczba złożonych wniosków o dofinansowanie obejmujących:
 - a. koszty związane z wymianą źródła ciepła, przyłączy, instalacji, wentylacji,
 - b. koszty związane z wymianą źródła ciepła, przyłączy, instalacji, wentylacji,
 - c. koszty z obu kategorii wymienionych w punktach a. i b.
3. liczba zawartych umów,
4. liczba zawartych umów obejmujących:
 - a. koszty związane z wymianą źródła ciepła, przyłączy, instalacji, wentylacji,
 - b. koszty związane z wymianą źródła ciepła, przyłączy, instalacji, wentylacji,
 - c. koszty z obu kategorii wymienionych w punktach a. i b.
5. łączna przyznana wartość dofinansowania oraz łączna kwota kosztów kwalifikowanych uwzględnionych w zawartych umowach – dla wszystkich rodzajów kosztów łącznie,
6. łączna przyznana wartość dofinansowania oraz łączna kwota kosztów kwalifikowanych uwzględnionych w zawartych umowach – dla kosztów dot. dokumentacji (audyt energetyczny, dokumentacja projektowa, ekspertyzy),
7. łączna przyznana wartość dofinansowania oraz łączna kwota kosztów kwalifikowanych uwzględnionych w zawartych umowach – dla kosztów dot. ociepleń przegród budowlanych, stolarki okiennej i drzwiowej, w podziale na:
 - a. ocieplenie przegród budowlanych,
 - b. stolarkę okienną,
 - c. stolarkę drzwiową.
8. efekty rzeczowe (mierzone w metrach kwadratowych) inwestycji w ocieplenie przegród budowlanych, stolarkę okienną i drzwiową uwzględnione w zawartych umowach, w podziale na:
 - a. ocieplenie przegród budowlanych – dach/stropodach/strop pod nieogrzewanym poddaszem,
 - b. ocieplenie przegród budowlanych – ściany zewnętrzne/przegrody pionowe,
 - c. ocieplenie przegród budowlanych – podłoga na gruncie/strop nad piwnicą,
 - d. stolarkę okienną,
 - e. stolarkę drzwiową.

Proszę, aby dane udostępniono w podziale na poszczególne miesiące i lata, w przedziale czasowym od początku funkcjonowania programu „Czyste Powietrze” (tj. od września 2018 r.) do listopada 2021 r. Jednocześnie, na podstawie art. 14 ust. 1 powołanej ustawy, wnoszę o udostępnienie mi powyższych informacji pocztą elektroniczną na podany powyżej adres.

5.2. Załącznik 2. Treść wniosku o udostępnienie informacji publicznej – wskaźniki uzupełniające

Wniosek o udostępnienie informacji publicznej

Na podstawie art. 2 ust. 1 i art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (j. t. Dz. U. z 2016 r. poz. 1764 ze zm.) proszę o udostępnienie informacji na temat programu „Czyste Powietrze” w następującym zakresie:

1. liczba złożonych wniosków o dofinansowanie,
2. liczba złożonych wniosków o dofinansowanie obejmujących:
 - a. koszty związane z wymianą źródła ciepła, przyłączy, instalacji, wentylacji,
 - b. koszty związane z wymianą źródła ciepła, przyłączy, instalacji, wentylacji,
 - c. koszty z obu kategorii wymienionych w punktach a. i b.
3. liczba zawartych umów,
4. liczba zawartych umów obejmujących:
 - a. koszty związane z wymianą źródła ciepła, przyłączy, instalacji, wentylacji,
 - b. koszty związane z wymianą źródła ciepła, przyłączy, instalacji, wentylacji,
 - c. koszty z obu kategorii wymienionych w punktach a. i b.
5. łączna przyznana wartość dofinansowania oraz łączna kwota kosztów kwalifikowanych uwzględnionych w zawartych umowach – dla wszystkich rodzajów kosztów łącznie,
6. łączna przyznana wartość dofinansowania oraz łączna kwota kosztów kwalifikowanych uwzględnionych w zawartych umowach – dla kosztów dot. dokumentacji (audyt energetyczny, dokumentacja projektowa, ekspertyzy),
7. łączna przyznana wartość dofinansowania oraz łączna kwota kosztów kwalifikowanych uwzględnionych w zawartych umowach – dla kosztów dot. ociepleń przegród budowlanych, stolarki okiennej i drzwiowej, w podziale na:
 - a. ocieplenie przegród budowlanych,
 - b. stolarkę okienną,
 - c. stolarkę drzwiową.
8. efekty rzeczowe (mierzone w metrach kwadratowych) inwestycji w ocieplenie przegród budowlanych, stolarkę okienną i drzwiową uwzględnione w zawartych umowach, w podziale na:
 - a. ocieplenie przegród budowlanych – dach/stropodach/strop pod nieogrzewanym poddaszem,
 - b. ocieplenie przegród budowlanych – ściany zewnętrzne/przegrody pionowe,
 - c. ocieplenie przegród budowlanych – podłoga na gruncie/strop nad piwnicą,
 - d. stolarkę okienną,
 - e. stolarkę drzwiową.

Proszę, aby dane udostępniono w podziale na poszczególne miesiące i lata, w przedziale czasowym od początku funkcjonowania programu „Czyste Powietrze” (tj. od września 2018 r.) do listopada 2021 r. Jednocześnie, na podstawie art. 14 ust. 1 powołanej ustawy, wnoszę o udostępnienie mi powyższych informacji pocztą elektroniczną na podany powyżej adres.

